

ved ordrer og støtte til store industrivirksomheder, således at man får skabt store produktionsenheder. Desuden må uddannelsen forbedres.

Men hensyn til gennemførelsen er han imidlertid ikke optimistisk.

Når han forudser vanskeligheder med gennemførelsen beror det bl.a. på, at det europæiske samfund er lagdelt. De ledende grupper er ikke interesseret i ændringer og gennemfører dem kun, når de bliver presset til at gøre det, og specielt »amerikaniseringen« er de afvisende overfor. Desuden er der ingen tiltro til det enkelte menneske, således at selv venstreledere præker puritanisme. En ændring vil derfor kræve en omkalfatring af den europæiske politik, og hvor den skal komme fra, er ikke let at se. Han håber på, at den kan komme fra venstregrupperne, som han mener snart må opgave dogmerne om den fuldstændige magtovertagelse som vejen til lykken og i stedet slå ind på en formulering af en politik, der kan sikre gennemførelsen af ændringer, der er til fordel for de grupper, de repræsenterer.

Det kan man jo håbe på, men at en sådan ændring skulle føre til projekter om månerejser eller hvad udtrykket »store operationer« ellers kan dække over, er vanskeligt at se.

Sluttelig skal kun bemærkes, at det bør tages i betragtning, at forfatteren er fransk, og at »Europa« nok burde erstattes af »Frankrig« en del steder i teksten, og iøvrigt må man så trøste sig med, at det ikke behøver at gå så galt. Ifølge forfatterens profetier vil Sverige nemlig få en økonomisk udvikling svarende til U.S.A.'s, fordi man der har været i stand til at gennemføre en produktionsspecialisering, som – uvist af hvilken grund – ikke står åben for landene med den glørværdige fortid.

Gunnar Klausen*

Assar Lindbeck: Svensk ekonomisk politik. Problem och teorier under efterkrigstiden. Aldus/Bonnier, Stockholm 1968. 233 sider. Pris: 17,50 sv.kr. (Aldusserien, A 230.)

Professor Assar Lindbeck fra Handelshögskolan i Stockholm har i et supplementshæfte til *The American Economic Review* fra juni 1968 udarbejdet en redegørelse med titlen: »Theories and Problems in Swedish Economic Policy in the Post-War-Period.« Denne redegørelse har Lindbeck derefter omarbejdet, og i den foreliggende populariserede svenske udgave er de beskrivende og empiriske afsnit gjort bredere, medens de økonomisk-teoretiske afsnit indtager en mere tilbagetrukket plads.

Det stadig mere intensive økonomiske samkvem mellem Sverige og Danmark skaber i sig selv en motivering for, at en bog som den foreliggende skulle være af interesse for danske læsere. Ved siden af de direkte virkninger af et udvidet svensk-dansk økonomisk samarbejde har der i 1960'erne ligesom i de nærmest foregående tiår været en tendens til, at nydannelser på det økonomisk-politiske område har haft en ikke ubetydelig afsmitningseffekt fra den ene side af Øresund til den anden. Selv om Danmark opnåede at blive »foregangsland« med hensyn til overgangen til merværdi-afgiftssystemet, er det antagelig berettiget at sige, at påvirkningerne på det økonomisk-politiske område i de sidste tiår overvejende er gået fra Sverige til Danmark.

Lindbeck's bog, hvis tekstafsnit er på knap 200 sider i billighogsformat, giver en let læselig og god oversigt over den økonomisk-politiske udvikling i Sverige i årene siden 1945. I kraft af det omfattende stof og den kortfattede form kan der her og der være hændelsesforløb eller diskussioner, som man gerne havde set mere fyldigt behandlet. Bogen er imidlertid ledsaget af en liste over kildehenvisninger på 212 numre, således at der er gode muligheder for at finde frem til en mere indgående behandling af emner, som læseren måtte være specielt interesseret i. Bogen er skrevet i et nøgternt sprog, og i hvert fald på en ikke-svensk læser virker fremstillingen meget objektiv.

* Kontorchef i finansministeriet.

ved ordrer og støtte til store industrivirksomheder, således at man får skabt store produktionsenheder. Desuden må uddannelsen forbedres.

Men hensyn til gennemførelsen er han imidlertid ikke optimistisk.

Når han forudser vanskeligheder med gennemførelsen beror det bl.a. på, at det europæiske samfund er lagdelt. De ledende grupper er ikke interesseret i ændringer og gennemfører dem kun, når de bliver presset til at gøre det, og specielt »amerikaniseringen« er de afvisende overfor. Desuden er der ingen tiltro til det enkelte menneske, således at selv venstreledere præker puritanisme. En ændring vil derfor kræve en omkalfatring af den europæiske politik, og hvor den skal komme fra, er ikke let at se. Han håber på, at den kan komme fra venstregrupperne, som han mener snart må opgave dogmerne om den fuldstændige magtovertagelse som vejen til lykken og i stedet slå ind på en formulering af en politik, der kan sikre gennemførelsen af ændringer, der er til fordel for de grupper, de repræsenterer.

Det kan man jo håbe på, men at en sådan ændring skulle føre til projekter om månerejser eller hvad udtrykket »store operationer« ellers kan dække over, er vanskeligt at se.

Sluttelig skal kun bemærkes, at det bør tages i betragtning, at forfatteren er fransk, og at »Europa« nok burde erstattes af »Frankrig« en del steder i teksten, og iøvrigt må man så trøste sig med, at det ikke behøver at gå så galt. Ifølge forfatterens profetier vil Sverige nemlig få en økonomisk udvikling svarende til U.S.A.'s, fordi man der har været i stand til at gennemføre en produktionsspecialisering, som – uvist af hvilken grund – ikke står åben for landene med den glørværdige fortid.

Gunnar Klausen*

Assar Lindbeck: Svensk ekonomisk politik. Problem och teorier under efterkrigstiden. Aldus/Bonnier, Stockholm 1968. 233 sider. Pris: 17,50 sv.kr. (Aldusserien, A 230.)

Professor Assar Lindbeck fra Handelshögskolan i Stockholm har i et supplementshæfte til *The American Economic Review* fra juni 1968 udarbejdet en redegørelse med titlen: »Theories and Problems in Swedish Economic Policy in the Post-War-Period.« Denne redegørelse har Lindbeck derefter omarbejdet, og i den foreliggende populariserede svenske udgave er de beskrivende og empiriske afsnit gjort bredere, medens de økonomisk-teoretiske afsnit indtager en mere tilbagetrukket plads.

Det stadig mere intensive økonomiske samkvem mellem Sverige og Danmark skaber i sig selv en motivering for, at en bog som den foreliggende skulle være af interesse for danske læsere. Ved siden af de direkte virkninger af et udvidet svensk-dansk økonomisk samarbejde har der i 1960'erne ligesom i de nærmest foregående tiår været en tendens til, at nydannelser på det økonomisk-politiske område har haft en ikke ubetydelig afsmitningseffekt fra den ene side af Øresund til den anden. Selv om Danmark opnåede at blive »foregangsland« med hensyn til overgangen til merværdi-afgiftssystemet, er det antagelig berettiget at sige, at påvirkningerne på det økonomisk-politiske område i de sidste tiår overvejende er gået fra Sverige til Danmark.

Lindbeck's bog, hvis tekstafsnit er på knap 200 sider i billighogsformat, giver en let læselig og god oversigt over den økonomisk-politiske udvikling i Sverige i årene siden 1945. I kraft af det omfattende stof og den kortfattede form kan der her og der være hændelsesforløb eller diskussioner, som man gerne havde set mere fyldigt behandlet. Bogen er imidlertid ledsaget af en liste over kildehenvisninger på 212 numre, således at der er gode muligheder for at finde frem til en mere indgående behandling af emner, som læseren måtte være specielt interesseret i. Bogen er skrevet i et nøgternt sprog, og i hvert fald på en ikke-svensk læser virker fremstillingen meget objektiv.

* Kontorchef i finansministeriet.

Lindbeck opsummerer sin vurdering af den svenske økonomi i årene siden 1945 ved at karakterisere den som en økonomi præget af høj beskæftigelse med permanente inflationstendenser. I forhold til andre industrilande har den økonomiske udvikling først og fremmest været karakteriseret ved:

1. En vækstrate, der nogenlunde svarer til gennemsnittet for OECD-landene (excl. Japan).

2. Betydelige korttidsforstyrrelser i eksporten og de private investeringer.

3. Betydelige fluktuationer i produktionen i enkelte sektorer.

4. Produktion og beskæftigelse nær grænsen for fuld kapacitetsudnyttelse for økonomien som helhed i størstedelen af perioden.

5. En inflationstakt for perioden 1950-1965, der har ligget noget over gennemsnittet for andre europæiske OECD-lande.

6. En mærkbar stabilisering i de senere år i vækstraten for nationalproduktet og dets vigtigste komponenter muligvis ledsaget af en stabiliseringstendens i pris- og lønudviklingen.

7. En bemærkelsesværdig parallel udvikling i import og eksport igennem størstedelen af perioden.

I de første 10 år efter 1945 var den svenske økonomi præget af meget omskiftelige forhold. Den økonomiske politik i perioden var i høj grad præget af kvantitative reguleringer (importkontrol, igangsættelseskontrol for byggeriet) og priskontrol, og skildringen af perioden har derfor i dag mest historisk interesse. Selv om finanspolitikken ikke blev anvendt særlig aktivt i disse år, var der dog særlig i første halvdel af 1950'erne tendens til en mere aktiv finanspolitik. Bortset fra en moderat opadgående tilpasning af renteniveauet i 1950 var pengepolitikken frem til 1955 præget af en fastholdelse af 1940'ernes lavrentepolitik.

Svensk økonomisk politik har i årene siden 1945 i det store og hele været i stand til at sikre et jævnt konjunkturforløb, men det er dog bemærkelsesværdigt, at den svenske regering stort set lod stå til over for de afledede virkninger af den

ekstremt gunstige eksportkonjunktur, som Korea-krigen skabte for Sverige; i løbet af årene 1951-52 steg det svenske lønniveau således med godt 40 % og forbrugerpriserne med ca. 25 %.

Siden 1953-54 har de økonomisk-politiske instrumenter i Sverige først og fremmest været af generel karakter med finanspolitikken suppleret af pengepolitikken som hovedvirkemidlerne. Det er derimod karakteristisk at man bevidst har undladt at anvende en aktiv indkomspolitik som led i den økonomiske politik. Analyserne i Lindbeck's bog af lønudviklingen viser, at både de overenskomstmæssige stigninger og lønglidninger har været ret nært forbundet med variationerne i ledigheden; det gengivne materiale tyder på, at lønstigningsstempelet accelererer betydeligt i perioder, hvor ledigheden for industriarbejdere ligger lavere end 1½ % til 1% %.

Der har i 1960'erne været en tendens til i højere grad end i sidste halvdel af 1950'erne at interessere sig for anvendelsen af selektive indgreb af forskellig art først og fremmest inden for arbejdsmarkedspolitikken og regionalpolitikken. Baggrunden for denne tendens, der af Lindbeck betegnes som »ny-merkantilistisk«, har været, at der samtidig med den almindelige højkonjunktur, der har rådet i Sverige i 1960'erne, er sket en vis forstærkelse af visse branchemæssige og regionale strukturproblemer, der stærkest har manifesteret sig i en tendens til øget ledighed i de nordlige len.

Fra et aktuelt synspunkt må kapitlerne 5, 6 og 7 om finanspolitikken og pengepolitikken nok siges at være de mest interessante i bogen med deres kombination af en præsentation af det økonomisk-politiske forløb og en gengivelse af hovedtrækkene af den akademiske diskussion i Sverige om disse problemer. Efter OECD's opgørelser har Sverige sammen med Frankrig i de senere år ligget i toppen med hensyn til relativt skattetryk; i kraft af en progressiv personlig indkomstbeskatning og den i 1960 indførte detailomsætningsafgift (der fra 1. januar 1969 er afløst af en merværdiafgift) og de voksende arbejdsgiver-

bidrag til ATP, der med et vist bundfradrag pr. beskæftiget beregnes som en procentandel af lønsummen, er det nuværende svenske fiskale system præget af en betydelig automatisk finanseffekt via beskatningen. På grundlag af nogle beregninger for årene 1964 til 1968 foretaget af cand. polit. Lars Matthiessen ved Handelshögskolan i Stockholm angiver Lindbeck, at den automatiske finansreaktion, der ligger i det svenske beskatningssystem, har svinget mellem -3% af bruttonationalproduktet (under højkonjunkturen i første halvår 1965 og tillige i perioden 1/7 1966-1/7 1967, hvor højkonjunkturen var afløst af en periode med svag vækst) til $-0,9\%$ under det økonomiske tilbageslag i andet halvår 1967. I kraft af bevidste finanspolitiske foranstaltninger (der her indbefatter finansieringen af det nye boligbyggeri) har nettoeffekten af finanspolitikken efter beregningerne bortset fra en periode fra midten af 1965 til midten af 1966 været ekspansiv; i denne forbindelse er det bemærkelsesværdigt, at reaktionen på den stærke højkonjunktur i 1964/65 først satte ind i andet halvår 1965.

Uden for Sveriges grænser har særlig den svenske konjunkturudjævning politik med hensyn til anvendelse af investeringsskatter og investeringsfondshenlæggelser været genstand for interesse. Lindbeck's vurdering af den svenske politik på dette område synes at bekræfte, at man ved anvendelse af disse instrumenter som tilsigtet har opnået en vis udjævning af konjunkturvariationerne i de private investeringer. Den førte politik på dette felt synes dog gennemgående at have været mere virkningsfuld til imødegåelse af nedgangstendenser i den private investeringsaktivitet end til udfladning af højkonjunktur tendenser, men som konsekvens af den gennemgående virkningsfulde centrale regulering af boligbyggeriet (og de offentlige investeringer) har man i Sverige i 1960'erne været i stand til at opnå et forholdsvis jævnt forløb i de samlede faste nyinvesteringer. De svenske myndigheder fandt det imidlertid i perioden fra 1964 til 1966 nødvendigt at genindføre en

kvantitativ regulering af byggevirksomheden, og i 1967-68 har man anvendt en særavgift på 25% over for en række private og offentlige nyinvesteringer inden for serviceområdet.

På kreditpolitikens område har de svenske myndigheder i tiden siden 1955 – i overensstemmelse med førkrigstidens svenske monetære filosofi – først og fremmest anvendt sig af ret hyppige renteændringer som pengepolitisk instrument; på linie med den internationale tendens har det svenske renteniveau i denne periode vist en opadgående tendens. Da stigningen i renteniveauet ikke i perioder med efterspørgselspres har begrænset kreditefterspørgslen i det ønskede omfang, har Riksbanken periodevis suppleret sin rentepolitik med at variere kasserereservekravene til pengeinstitutterne samt opretholdt en emissionskontrol for nye obligationslån. Lindbeck's bedømmelse giver ikke indtryk af, at pengepolitikken i afgørende grad har påvirket det økonomiske forløb i Sverige i 1960'erne. Skønt de svenske myndigheder ud fra et ønske om at kunne opretholde en selvstændig pengepolitik i vidt omfang har opretholdt en række valutarestriktioner på kapitalområdet, nævner Lindbeck, at rentepolitikken i de seneste år i voksende omfang har været bestemt af betalingsbalancens hensyn. Et særligt klart eksempel herpå var den diskontoforhøjelse fra 5% til 6% , som Riksbanken for at imødegå en kapitaludstrømning fra Sverige efter sterlingdevalueringen foretog i december 1967, d.v.s. på et tidspunkt, hvor de økonomisk-politiske bestræbelser iøvrigt sigtede imod en stimulans af den indenlandske efterspørgsel.

Lindbeck's omtale i kapitel 8 af de svenske langtidsudredninger efterlader læseren med et indtryk af, at disse efter forfatterens opfattelse har haft en forholdsvis begrænset betydning for udformningen af den økonomiske politik. Skønt Sveriges valutariske stilling i årene siden 1950 har været forholdsvis komfortabel, synes der i tilfælde af en konflikt mellem kortsigtede og mere langsigtede økonomisk-politiske hen-

syn at have været en tendens til, at kort-tidshensynene har øvet den afgørende indflydelse på udformningen af den økonomiske politik.

Som to næppe uvæsentlige faktorer i det økonomiske forløb i Sverige (der ikke er omtalt i Lindbeck's bog) kan nævnes, at Sverige som resultat af en med international målestok meget stabil indenrigspolitisk situation har haft mulighed for at føre en økonomisk politik, hvor hensynet til mulige ændringer i rigsdagens sammensætning normalt har spillet en mindre fremtrædende rolle end disse hensyn spiller i lande med en mere delikat politisk balance. Hertil kommer, at den svenske regering måske i højere grad end andre nordiske og kontinentale europæiske regeringer har haft et åbent sind over for forslag om økonomisk-politiske fornyelser fra akademisk side. Begge disse faktorer har vel bidraget til det forholdsvis stabile forløb, der har præget den økonomiske udvikling i Sverige. På den anden side er der – som det også antydes i Lindbeck's bog – tegn på, at den økonomiske udvikling i tiden siden 1965 er kommet ind i en periode præget af større usikkerhed. Den svenske vare- og tjenestebalance har i de sidste år udvist underskud, og det synes usikkert, om der i den nærmeste fremtid vil blive tale om større overskud på den løbende betalingsbalance. I det omfang Sverige under et intensiveret nordisk samarbejde kommer til at fungere som nettoeksportør af kapital i større omfang end hidtil til de øvrige nordiske lande, forekommer det derfor ikke usandsynligt, at Sveriges eget kapitalimportbehov fra den øvrige verden vil blive forøget. Selv om de sidste års problemer med relativt kraftige lønstigninger og voksende regionale problemer i Sverige er berørt i Lindbeck's bog, er behandlingen af de seneste års udviklingstendenser det punkt i denne velskrevne og instruktive bog, hvor en dansk læser mest kunne føle et behov for en mere indgående diskussion af perspektiverne.

Niels Ussing*

* Kontorchef i Det økonomiske Sekretariat.

Programbudgettering. Utg. av Finansdepartementet, Stockholm 1967. 376 + 185 + 53 sider. Pris: 16 + 12 + 8 sv.kr. (Statens offentliga utredningar 1967: 11, 12 og 13).

Betænkningen er udgivet i 3 bind, der sælges enkeltvis. Bind 1 er den egentlige betænkning, bind 2 refererer nogle studier og forsøg, og bind 3 er et sammendrag af bind 1. Der ligger ikke mindre end 22 mandår til grund for denne betænkning, der søger at råde bod på, at udviklingen af bedre offentlige budgetter hidtil kun i ringe udstrækning har kunnet støtte sig til udførlige analyser af problemerne.

Betænkningen bærer præg af, at den er sammensat af kapitler med hver sin sponzor, såsom kapitel 5 *Innebörden av programbudgettering och dess tillämpning i USA* ved universitetslektorn Göran Widebäck, kap. 6 *Förslag om programbudgettering* ved professorn Thorburn, kap. 7 *Kostnadsredovisning* og kap. 8 *Förslag til statlig normalkontoplan* ved aukt. revisorn Hanner, kap. 9 *Prestationmätning* ved professorn af Trolle og kap. 11 *Anslagssystemet vid programbudgettering* ved departementsrådet Resare.

Kommissoriet gik ud på at undersøge, hvilke forbedringer, der kunne ventes at blive resultat af forskellige fremgangsmåder ved omkostningsregnskab og programbudgettering, og udvalget har koncentreret sig om at konstruere et system, gennem hvilket man på den ene side får klart udtryk for, hvilke præstationer en myndighed yder, og på den anden side får præcise oplysninger om de omkostninger, som danner forudsætning for præstationerne.

Det kan undre, at udvalget har turdet gå i gang med at konstruere dette system uden at have analyseret betydningen af, at offentligt regnskabsvæsen normalt ikke skal løse den opgave at sammenstille en opspaltet omsætning med de beregnede omkostninger ved fremstillingen af de respektive andele af produktionen, idet netop bestræbelser for at løse denne opgave mere end noget andet motiverer udformningen af de regnskabssystemer, som udvalget relativt kritikløst bruger som forbillede.